گفت‌وگوی «جوان» با سردار رمضان شریف پیرامون رویکردها و فعالیت‌های مرکز اسناد و تحقیقات دفاع‌مقدس سپاه

تاریخ شفاهی فرماندهان راهبردی در اولویت تولید است

■ علیرضا محمدی

اگر کسی بخواهد تخصصی‌ترین کتاب‌های حوزه دفاع‌مقدس را مطالعه کند، ناگزیر باید به سراغ آثار تولید شده از سوی «مرکز اسناد، تحقیقات و نشر معارف دفاع‌مقدس و مجاهدت‌های سپاه» برود، چراکه این مرکز با دسترسی به حدود ۲۵۰راوی حاضر در جمع فرماندهان جنگ و همین‌طور در اختیار داشتن گنجینه‌ای از اسناد درجه یک دفاع‌مقدس، اختصاصاتی دارد که باعث می‌شود آثار آن از حیث دقت و استناد به منابع دست اول، در نوع خود کم‌نظیر باشد. سردار رمضان شریف که حدود یک‌سالی است به عنوان رئیس مرکز اسناد، تحقیقات و نشر معارف دفاع‌مقدس و مجاهدت‌های سپاه مشغول فعالیت است، اعتقاد دارد که در کنار عنصر دقت باید به عنصر زمان نیز توجه داشته باشیم و به کارهای تولیدی مرکز شتاب بیشتری بدهیم. بر همین اساس با اولویت‌بندی پروژه‌های در دست تولید، تمرکز ویژه‌ای به تکمیل تاریخ شفاهی فرماندهان راهبردی جنگ انجام خواهد گرفت.

شما حدود یک سال است که به عنوان رئیس مرکز اسناد و تحقیقات دفاع‌مقدس منصوب شده‌اید، آیا برنامه جدیدی برای تغییر یا اصلاح رویکرد این مرکز دارید؟

در ابتدا باید اشاره کنم به مسئولان عزیزی که این مرکز را بنیانگذاری کرده و سال‌های متمادی آن را اداره کردند. در سال‌های گذشته کارهای فاخری در مرکز تولید شد و خدمات بسیار ارزنده‌ای در حوزه ثبت، ضبط و نگهداری اسناد دفاع‌مقدس و بهره‌برداری از این اسناد انجام گرفته است که جای تقدیر و تشکر دارد. یکی از ابتکارات و خلاقیت‌های منحصر به فردی که در دفاع‌مقدس افتاد و در تاریخ جنگ‌های جهان بی‌نظیر است، ثبت تاریخ جنگ همزمان با طراحی عملیات‌ها و اجرای آنهاست. این یک اتفاق بسیار مهمی است و اجازه نمی‌دهد که بعد از اتمام دفاع‌مقدس، روایت جنگ امروزی تحریف شود. از این بابت کار بسیار مفید، مستند و خوبی صورت گرفته است، اما به صورت طبیعی در هر مقطعی باید اتفاقات دیگری بیفتد تا احساس کنیم قدمی رو به جلو برداشته‌ایم و می‌توانیم از این گنجینه ارزشمند بهره بهتری ببریم. ما در کنار این گنجینه عظیم، اسناد معتبری که داریم، در زمانه‌ای هم قرار داریم که فرماندهان دفاع‌مقدس بخش عمده‌ای در قید حیاتند و همچنین خانواده شهدا، رزمندگان و... هنوز در دسترس هستند، اما به‌رغم تمامی این داشته‌ها، باز می‌بینیم که در مورد جنگ حرف و حدیث‌هایی مطرح می‌شود. خب طرح این شبهات نشان می‌دهد ما آنطور که باید و شاید نتوانسته‌ایم (به صورت) حرفه‌ای از مستندات خودمان برای پاسخ به چنین شبهاتی استفاده کنیم. البته این را هم عرض کنم که طرح بخشی از مسائل در خصوص جنگ اجتناب‌ناپذیر است.

> حدود ۲۵۰ راوی که در ثبت و ضبط رویدادهای جنگ حضور داشتند، از اختصاصات مرکز اسناد است. این عزیزان در نگاشتن روز شمارها، اطلس‌ها و... حضوری فعال دارند. حالا یا مؤلف آثار هستند یا ناظر یا مشاور که این هم یک امتیاز برای مرکز اسناد است

در زمان جنگ ما ۳۵میلیون جمعیت داشتیم و امروز ایران ۸۵میلیون نفر است. این ۵۰ میلیونی که به جمعیت ما اضافه شده آن دوران را درک نکرده‌اند. با حقایق آن آشنا نیستند. بنابراین ما باید کارمان در حوزه تشریح، تبیین و تنویر افکار عمومی و توصیف دفاع‌مقدس مضاعف باشد. بیشتر این خلأ را احساس می‌کنیم که در کنار جمع‌آوری اسناد و تولیدات خوبی که مرکز دارد، هنوز هیچ کدام به حد کمال نرسیده است. هرچند همچنان در حال جمع‌آوری اسناد و تکمیل بانک اسناد مرکز هستیم و در هیچ حوزه‌ای کارها تعطیل نشده است، ولی ما آمدیم در کنار این موضوع به مسئله بهره‌برداری از این گنجینه عظیم و ذخایر اسنادی که در اختیار داریم، پرداختیم و یک طراحی کردیم که از این تولیدات فرهنگی برای تبیین و توصیف دفاع‌مقدس بیشتر بهره ببریم.

در این زمینه دستور یا به تولید آثار خاصی توجه داشتید؟

دوستانی که قبلاً در مرکز حضور داشتند توجه‌شان به این نکته معطوف بود که فرماندهان دفاع‌مقدس همیشه در دسترس نیستند و بالاخره با گذشت سال‌ها از اتمام جنگ، سن‌وسالی از آنها می‌گذرد. یا فاصله گرفتن از مبدأ جنگ مشکلاتی در یادآوری وقایع آن دوران ایجاد می‌کند. بنابراین کاری که دوستان در گذشته انجام دادند، عمدتاً گفتند باید هر کسی که به او دسترسی وجود دارد و در هر سطحی که باشد ما بیاییم تاریخ شفاهی‌شان را بگیریم و ثبت کنیم؛ چه در سلسله مراتب فرماندهی یا در واحدهای تخصصی و در رده‌های مختلف. خب اینجا یک کار سنگینی شروع شد که حدود ۶۰۰خرده‌ای پروژه در حال انجام بود که هر کدام درصدهای مختلفی از پیشرفت را داشتند؛ از ۱۰ الی ۱۵ درصد تا ۸۰ درصد پیشرفت داشتند.

ما آمدیم اولویت‌بندی کردیم تا ببینیم کدام یک از این پروژه‌ها ضرورت بیشتری دارند. چون یک وقت‌هایی بخش عمده آسیب‌هایی که می‌بینیم از تناقضاتی است که در سخنان فرماندهان پیش می‌آید. هر کدام در یک محدوده زمانی یا مکانی و جایگاهی قرار داشتند و از زاویه جایگاهی که داشتند حرف‌هایی می‌زدند یا اظهارنظرهایی می‌کردند. بعضاً هم صرف‌نظر از جایگاه‌شان به کلیات و تحلیل دفاع‌مقدس می‌پرداختند. در حالی که هر کسی باید در آن محدوده جغرافیایی و میزان مسئولیتی که داشته است به موضوع دفاع‌مقدس بپردازد. خب این مشکلات در تعداد زیاد پروژه‌ها پیش می‌آید و ما باید برای رفع آن کاری انجام می‌دادیم. بنابراین آمدیم، گفتیم ابتدا باید ۱۰ - ۱۵ نفر اصلی جنگ که در سطح راهبردی در دفاع‌مقدس حضور داشتند، تاریخ شفاهی آنها را بگیریم و با مستنداتی که در اختیار داریم آنها را به انجام برسانیم. بعد فرماندهان رده‌های بعدی در چارچوب و محدودیت‌ها و اختیارات‌شان صحبت کنند تا کمتر تداخل پیدا کند.

یکی از کارهایی که ما انجام دادیم همین بود. آمدیم تمام این پروژه‌ها را به اتفاق چهار گروهی که در مرکز داریم اولویت‌بندی کردیم. به عنوان نمونه تاریخ شفاهی سردار محسن رضایی فرمانده سپاه در دفاع‌مقدس که از شروع آن ۱۶سال می‌گذرد و به رغم ساعت‌های متمادی که با ایشان گفت‌وگو شده است، ولی دو جلد اصلی تاریخ شفاهی ایشان برای نمایشگاه کتاب امسال آماده شده است؛ خب این توقف آن هم بعد از این همه سال خوب نیست.

همچنین تعداد زیادی از فرماندهان مثل سرلشکر غلامعلی رشید که از فرماندهان رده اول بودند و اتفاقاً دست نوشته هایی هم دارند، هنوز تاریخ شفاهی‌شان به سرانجام نرسیده است. ما آمدیم در تهیه این تاریخ‌های شفاهی یک اولویت‌بندی کردیم تا ابتدا پروژه فرماندهان راهبردی را تکمیل کنیم. توصیه‌ای هم که سردار سلامی در ابتدای انتصاب بنده داشتند، همین بود که ما این بخش را یک سرعت بیشتری بدهیم و اولویت‌بندی کنیم.

رویکرد اصلی مرکز اسناد و تحقیقات دفاع‌مقدس چیست؟ یا از نگاه دیگر، تفاوت آثار شما با آثار تولیدی دیگر نهادها و سازمان‌های دخیل در حوزه دفاع‌مقدس چیست؟

احساس می‌کنم که گاه تداخل کاری و موازی کاری بین آثار مرکز و آثار دیگر وجود دارد. به دلیل گستردگی حوزه دفاع‌مقدس بخشی از این موازی کاری قابل اغماض است، اما کاری که برای ما به عنوان مرکز تحقیقات تا دو سال قبل ابلاغ شده و مأموریت اصلی ما بود، این بود متکی به مستنداتی که داریم، روز شمار جنگ و نبردهای تعیین کننده را بنویسیم. مثلاً اینکه یک عملیات با چه هدفی آغاز شده، چقدر طول کشیده، چه پیامدهایی داشته، کدام منطقه جغرافیایی بوده و چه کسانی یا یگان‌هایی در آن نقش ایفا کرده‌اند و... همه این موارد تحت عنوان نبردهای دفاع‌مقدس در گروه مطالعات جغرافیایی ما انجام می‌شود. یک توضیحی را هم عرض کنم که در مرکز اسناد و تحقیقات دفاع‌مقدس ما چهار گروه اصلی داریم؛ گروه بحث مطالعات اسنادی، گروه مطالعات جغرافیایی و نبردهای دفاع مقدس، گروه مطالعات اجتماعی که به موضوعات اجتماعی دفاع‌مقدس می‌پردازد و یک گروه هم روزشمارهای دفاع‌مقدس است که جنبه‌های اسنادی خیلی معتبری دارند و اصلاً حیثیت مرکز هم در گرو نقل صحیح این اسناد است. در این خصوص ما دفاتر راویان را در اختیار داریم، نزدیک ۳۵ هزار نوار کاست ضبط شده جلسات طراحی و گفت‌وگوهای پیرامون عملیات‌ها را داریم. تعداد زیادی از گزارش‌های توصیفی هر عملیات را داریم. تعداد زیادی شنودها و ضبط مکالمات بیسیم‌ها را در اختیار داریم که تطابق و پالایش این اسناد و روایت‌ها می‌تواند در تولید یک اثر خوب و با کیفیت مؤثر باشد.

همچنین اطلس و شناسنامه یگان‌های سپاه در دفاع‌مقدس و عملیات گوناگون از دیگر آثاری است که در مرکز تولید می‌شود. این اطلس‌ها با کالک دقیق، مستند و شناسنامه‌دار، چگونگی شکل گیری یگان‌ها و اینکه در چه عملیاتی نقش‌آفرینی کرده‌اند را به مخاطب ارائه می‌دهند. نکته بعدی جمع‌آوری و تکمیل بانک اسنادی است که ما در اختیار داریم. بالاخره تعداد زیادی از عکس‌ها، فیلم‌ها، بعضاً نوار کاست‌ها از فرمانده گردان به پایین یا رده‌های تخصصی وجود دارند که ما همچنان داریم این اسناد را جمع‌آوری کرده و آرشیو اسنادمان را تکمیل می‌کنیم. خیلی از این اسناد در اختیار مردم یا رزمندگان دوران جنگ است. حدود ۲۵۰ راوی که در کنار فرماندهان بودند و در ثبت و ضبط حوادث و رویدادهای جنگ حضور داشتند، از اختصاصات مرکز است؛ از جمله برنامه‌های ما نشست‌های فصلی با این راویان است و حضوری که این عزیزان در نگاشتن روز شمارها، اطلس‌ها و... دارند. حالا یا مؤلف آثار هستند یا ناظر یا مشاور که این هم یک امتیاز برای مرکز است. نهایتاً فکر می‌کنم اختصاصات مرکز ما تولید محتوای مستند، مطابق با اسنادی است که در اختیار داریم و کمکی که از نقش آفرینان اصلی آن حوادث نظیر فرمانده قرارگاه، لشکر، گردان‌ها و بعضاً واحدها تخصصی مثل لجستیک، مخابرات بهداری و... می‌گیریم.

> ما آمدیم در تهیه تاریخ‌های شفاهی یک اولویت‌بندی کردیم تا ابتدا پروژه فرماندهان راهبردی را تکمیل کنیم. توصیه‌ای هم که سردار سلامی در ابتدای انتصاب بنده داشتند، همین بود که ما این بخش را سرعت بیشتری بدهیم و اولویت‌بندی کنیم

عمده کتاب‌ها و آثار تولیدی شما تخصصی است، آیا برای مخاطب عام هم تولیداتی دارید؟

در چند کتاب ترجمه‌ای که مرکز داشته و جنگ به روایت دیگران مثلاً فرماندهان حزب بعث یا ناظران خارجی و... را منتشر کرده است، این کتاب‌ها برای مخاطب عام جذابیت بسیاری دارد، چراکه می‌توانند جنگ را از زاویه دشمن یا دیگران ببینند.

همچنین پرداختن به نقش سازمان‌های بین‌المللی و نحوه و میزان دخالت و نگاه آنها به مقوله جنگ تحمیلی عراق علیه ایران از این جمله کتاب‌های عامه پسند است. یا روزشمارهای دفاع‌مقدس، اطلس‌ها و شناسنامه‌های یگانی می‌تواند برای مخاطبان عام در محدوده‌های جغرافیایی خاصی مورد توجه قرار گیرد. به عنوان نمونه در اصفهان ما سه لشکر داشتیم که دو لشکر رزمی و یکی مهندسی بود. شناسنامه این لشکرها برای اصفهانی‌ها یا علاقه‌مندان به این لشکرها جالب توجه است. یا شخصیت‌های برجسته جنگ اعم از شهدا و... هر کدام علاقه‌مندان به خود را دارند. در زمینه‌های اجتماعی هم نقش معلمان، دانشجویان، روحانیون، دانش‌آموزان، بانوان و.. از جمله تولیدات مرکز است که هر کدام از این آثار حدالمقدور برای جامعه هدف جذاب و خواندنی است. در نمایشگاه کتاب امسال ما ۵۹ عنوان کتاب جدید داشتیم که حدود ۲۷ عنوان آن نبردها و شناسنامه‌ها و اطلس‌های جنگ بود. ۱۵ عنوان موضوعات اجتماعی و حدود چهار عنوان هم روزشمار بود که هر کدام علاقه‌مندان به خود را دارند.

با توجه به تخصصی بودن تولیدات مرکز، آیا مراوداتی هم با دانشگاه‌ها یا مراکز پژوهشی دارید؟

اتفاقاً یکی از مواردی که احساس نیاز می‌شود، تعامل و همکاری بیشتر مرکز با دانشگاه‌ها و مراکز پژوهشی است. در این خصوص اتفاقاً برای اولین بار جلسه‌ای با اساتید تاریخ دانشگاه‌های تهران برگزار کردیم که حدود ۲۴ نفر از این عزیزان آمدند و گفت‌وگوهای خوبی صورت گرفت. در این جلسه خلأها بیشتر خودش را نشان داد، چراکه عمده این اساتید با مرکز و آثارش آشنایی نداشتند. مشخص شد که فاصله‌ای بین ما و مراکز علمی به وجود آمده است و به پیشنهاد این عزیزان قرار شد جلسه دیگری هم با اساتید سراسر کشور داشته باشیم. از جمله مواردی که در آن جلسه مطرح شد، این بود که می‌گفتند برخی از دانشجویان ما متقاضی هستند که پروژه‌های مرتبط با جنگ یا مسائلی در خصوص امنیت کشور و... را انجام بدهند و مرکز اسناد می‌تواند بسیار در این خصوص به آنها کمک کند. ما هم اعلام آمادگی کردیم که با دانشجویان همکاری کنیم. دومین مورد یا خلأیی که احساس کردیم در خصوص نبود وجود کتاب‌های مرکز اسناد در کتابخانه‌های مطرح کشور است. ان‌شاءالله در آینده نزدیک قرار است با ۵۲ کتابخانه اصلی کشور مراوده‌هایی داشتیم باشیم و این خلأ را پر کنیم.

با وجود گذشت حدود ۳۷ سال از اتمام جنگ، چرا باید هنوز برخی از اسناد منتشر نشوند؟

مسلماً انتشار بعضی از اسناد برای شرایط جاری که ما در کشور داریم می‌تواند مشکلاتی ایجاد کند. به عنوان نمونه عرض می‌کنم؛ تفاوت دیدگاه‌ها بین ارتش و سپاه درخصوص برخی از امور جنگ، می‌تواند از جمله این مسائل باشد. اگر این مسائل هوشمندانه و دقیق تبیین و طرح نشوند و به سلایق متعدد سپرده شوند، مسلماً می‌تواند مسئله‌آفرین باشند. این یک واقعیت است که ما به وحدت ارکان مختلف در نظام، مثل سپاه و ارتش یا دیگر ارگان‌ها و نهادها نیاز داریم. دشمنان قسم خورده‌ای داریم و حفظ این وحدت بین ارتش و سپاه بسیار ارزشمند است، اما بعضی از نقل قول‌ها در دوران دفاع‌مقدس می‌تواند به این سرمایه ملی آسیب بزند. موارد و اسناد منتشر شده دیگری هم وجود دارد که برخی به شخصیت افراد حاضر در زمان جنگ برمی‌گردد که در قید حیات نیستند و قاعدتاً فرصت دفاع از خود را ندارند و با چنین ملاحظاتی برخی از اسناد دیگر منتشر نمی‌شوند.

اخیراً از سوی مرکز اسناد رونمایی از کتاب اطلس نبردهای ماندگار صورت گرفت، در مورد این کتاب و کتاب هایی از این دست توضیح دهید.

به طور کلی اطلس‌ها به اعتبار اینکه کار گرافیکی هستند و همراه با کالک و نقشه‌های دقیق و البته حاوی خاطرات معتبر، بسیار برای مخاطبان جذابیت دارند. با توجه به حساسیتی که یگان‌های سپاه پیرامون نقش و حضورشان در عملیات مختلف دارند، تبیین نقش آنها در اطلس‌هایی که مرکز منتشر می‌کند بسیار با دقت انجام می‌گیرد.

اطلس نبردهای ماندگار هم که اخیراً منتشر شد، مورد توجه سردار مرتضی قربانی قرار گرفت که در مراسم رونمایی از آن حضور داشتند. ایشان از فرماندهان قدیمی لشکر در جنگ بودند و نظر صائبی در این خصوص دارند.

به نظر شما مرکز اسناد و تحقیقات دفاع‌مقدس برای تحقق مطالبات و انتظارات مقام معظم رهبری به منظور جلوگیری از روایت سازی‌های جعلی و تحریف حوادث دفاع مقدس، چه کاری می‌تواند انجام دهد؟

حضرت آقا یک جمله معناداری دارند به این مضمون که اگر شما جنگ را روایت نکنید دیگران مطابق خواسته‌های خود آن را نقل می‌کنند. این سخن رهبری یک مسئولیت سنگینی را روی دوش ما می‌گذارد. ما باید یک روایت دقیق و معیار را ارائه کنیم و اما در کنارش خیلی هم معطل نکنیم. اگر فرآیندی طولانی شود شبهات کم‌کم رسوب می‌کنند. مثلاً چرا بعد از فتح خرمشهر جنگ را ادامه دادیم، پاسخی بسیار ساده دارد، اما در تعلل ما دیگران سعی کردند روایت خود را القا کنند. خب بعد از فتح خرمشهر همچنان سرزمین‌های ما دست عراق بود، (واینکه) مراجع بین‌المللی اقدام خاصی برای شناسایی صدام به عنوان متجاوز انجام ندادند و... همگی پاسخ‌های این شبهه هستند، ولی وقتی ما پاسخ‌های جسته و گریخته به چنین شبهاتی بدهیم و در این امر هم تعلل کنیم، طبیعی است که افکار منفی و غیرواقعی در این خصوص رسوخ می‌کنند. باید برای ما مهم باشد که در عین دقت، سرعت هم به کارمان بدهیم. بعد از گذشت سال‌ها از اتمام جنگ، قابل قبول نیست که بگوییم زمان کافی برای تبیین حقایق دفاع‌مقدس نداشتیم، بنابراین باید سعی‌مان را بیشتر کنیم.

جدول

طراح: علیرضا سجادی فر ■ شماره ۷۳۲۸

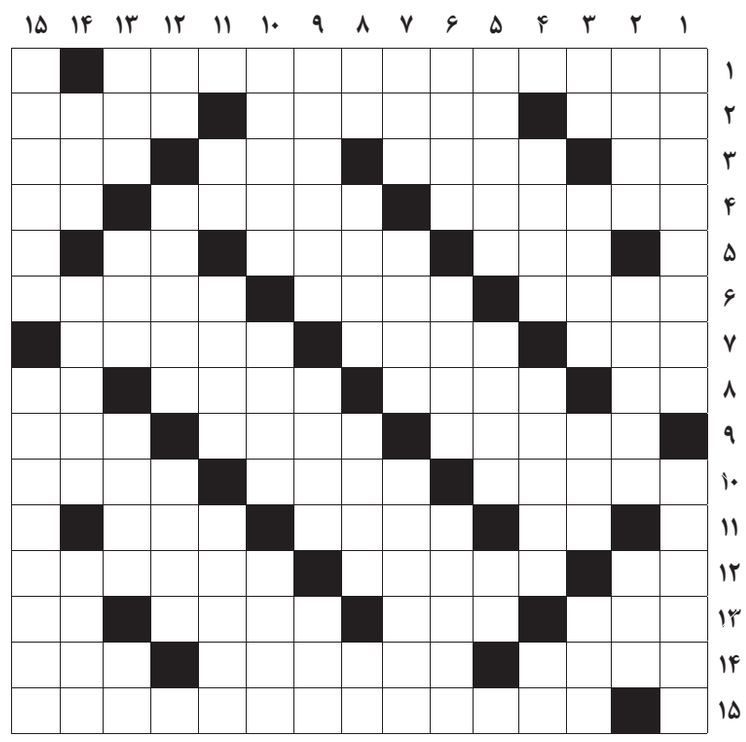

از راست به چپ

■ ۱- تیمی معتبر در فوتبال اسپانیا ■ ۲- ضربان قلب- کوچک‌ترین واحد شیمیایی سازنده مواد- پرنده سخنگو ■ ۳- رها- رشته کوه امریکای شمالی- دسته و صف- زیرانداز پشمی ■ ۴- لباس ژاپنی‌ها- علم مملکت‌داری- سخن صریح ■ ۵- ثروتمند- کتاب داود نبی- بالابر ماشین ■ ۶- نگهبان- رویان- برنامه جامع اقدام مشترک ■ ۷- آلت نخ‌ریسی- استارت قدیمی- مهریه ■ ۸- کارگاه بافندگی- محلی در مکه- صاف‌کننده ریه از ذرات مزاحم- مادر لر ■ ۹- مهد المپیک- فیلسوف مشهور آلمانی نویسنده کتاب نقد عقل محض- شط ■ ۱۰- ضربه شروع در والیبال- دیکته- سنگ قیمتی ■ ۱۱- محل مخصوص در تماشاخانه- گیاه روغنی- مرکز استان البرز ■ ۱۲- بندگی- از اسامی بانوان- خبرگزاری افغانستان ■ ۱۳- گروه ورزشی- سلاح ترکیدنی- نانخورش- مخفف بلکه ■ ۱۴- نحاس- نویسنده کتاب چرم ساغری- نوع سیبش شیرینی خوشمزه‌ای است ■ ۱۵- ضرب‌المثلی به معنی فتنه را خاموش کردن است.

از بالا به پایین

■ ۱- شخص بیش از حد آراسته و نظیف- مرکب قطبی ■ ۲- چاق- تفاوت و فرق- نام اصلی مجنون ■ ۳- تنبل و بیکار- گودال- حرکت کرم‌گونه- میلیون در صنعت برق ■ ۴- رواج بازار- یار بیژن- یزدان ■ ۵- بردش معروف است- واهمه- تیر پیکاندار ■ ۶- آوای فاخته- دیوانگی- پایتخت سری لانکا ■ ۷- قیم- حی- از اقوام ترکمن ■ ۸- زوبین- با رشوه چرب می‌شود- ضرورت ورزش تیراندازی- نت میانی ■ ۹- ورم غدد بناگوش- تالار- نیتروژن ■ ۱۰- معشوق- شیپور جنگی بزرگ- هم‌نام ■ ۱۱- معاون فراری هیتلر- مجموعه‌ای از سلول‌ها- زاغ ■ ۱۲- دریا- آن را پدر علم دانسته‌اند- بخشنده ■ ۱۳- تعهد اخلاقی- ناراستی- ستاره صبحگاهی- راندن سگ ■ ۱۴- پلنگ- غم- رهایی ■ ۱۵- خوشحال و مسرور- هورمون غده فوق کلیوی

جدول سودوکو

ارقام ۱ تا ۹ را طوری قرار دهید که در هر ردیف، ستون و مربع‌های کوچک سه در سه فقط یک بار به کار روند.

	۳	۴			۸			
				۷	۴			۶
							۲	۹
۱			۸			۹		
۹				۶		۵	۴	
۷			۲		۳			
							۳	۸
			۱	۸	۷			
	۱	۲						

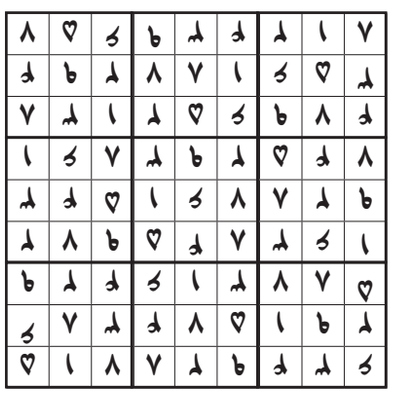

جدول کلمات متقاطع
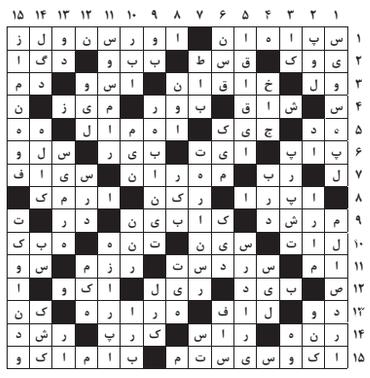
پاسخ جدول شماره ۷۳۲۷